

sanne Ådahl osoittavat artikkeleissaan kiinnostavalla tavalla, kuinka kummat kokemukset eivät useinkaan asetu luontevaan suhteeseen kulttuurimme tarjoamiin tunnediskursseihin ja aistikategorioihin. Tämä näyttäytyy yhtenä keskeisenä syynä, miksi kummat kokemukset usein jäävät arjen kokemusten ”ylijäämäksi”, ja sellaisina ne leimataan epänormaaleiksi, häpeällisiksi tai sairaalloisiksi.

Teoksen kolmas osa ”Kumma ja sosiaaliset suhteet” tarkastelee kummiin kokemuksiin liittyviä sosiaalisia suhteita. Osan luvuissa Varpu Alasuutari ja Marja-Liisa Honkasalo osoittavat, kuinka erilaiset kummiin kokemuksiin liittyvät toimijat ovat osa kokioidensa sosiaalisten suhteiden verkostoa ja sellaisina vaikuttavat ihmisten elämään usein hyvin merkittävälläkin tavoilla. Jyrki Korkeila ja Kaarina Koski puolestaan tarkastelevat äänten kuulemiseen liittyviä sosiaalisia suhteita. He pyrkivät purkamaan yleistä näkemystä, jonka mukaan äänien kuuleminen on oire mielisairaudesta. Kaikki osan artikkelit omalta osaltaan pohtivat normaalin määrittelyä vallan näkökulmasta ja näiden määrittelyprosessien konkreettisia vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin.

Teoksen neljännessä osassa ”Kumma, tulkinnat ja sosiaaliset liikkeet” kummiin kokemuksiin

tarkastellaan suhteessa niiden yleisimpiin tulkintakehyksiin eli tieteeseen ja kristinuskon tarjoamiin maailmankuviin, kokijan oman yhteisön perinteeseen sekä rajatietoon. Kaarina Koski ja Juuso Järvenpää pohtivat artikkeleissaan, miten nämä kokemukset asettuvat ja asetetaan suhteeseen edellä mainittujen tulkintaperinteiden kanssa ja miten ne mahdollisesti muuttavat kokijan maailmankuvaa.

Teoksen viides ja kuudes osa koostuvat uskontotieteen tutkija Tiina Mahlamäen ja kirjailija Riitta Jalosen jälkisanoina, jotka yhdessä muodostavat toimivan ja ajatuksia herättävän parin teoksen johdannossa esitettyjen pohdintojen kanssa: Minkälainen tutkimuskohde kumma kulttuurintutkijalle on? Miksi taiteessa kummat kokemukset eivät yhtä lailla stigmatisoi kokijaa?

Teoksen luvut muodostavat tasapainoisen kokonaisuuden, jossa kummiin kokemuksiin tarkastellaan monipuolisesti toisiaan täydentävistä ja toisiaan ruokkineista historian ja kulttuurien tutkimuksen sekä yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen näkökulmista. Tutkijana olisi ollut kiinnostavaa lukea lisää tästä eri tieteenalojen välisen yhteistyön merkityksestä kummien kokemusten analyysille. Myös kummista kokemuksesta kirjoittaneiden ääntä ja

omaa analyysia olisi teoksessa ollut kiintoisaa kuulla vielä enemmän ja varioidummin. Vaikka teoksen artikkeleissa nostetaan esiin lukuisia kertojien kokemuksia, tulevat tietyt yksittäiset kokemukset lukijalle toiston myötä varsin tutuiksi mahdollisesti monipuolisuuden kustannuksella.

Kaiken kaikkiaan *Mielen rajoilla* -teos onnistuu hyvin pyrkimyksessään edesauttaa kummiin kokemuksiin liittyvän häpeäleiman purkamista. Se muodostaa tärkeän tutkimuspuheenvuoron keskustelussa arkisen kokemusmaailman ylittävien kokemusten asemasta ja merkityksestä nyky-yhteiskunnassa.

Minna Opas

Evoluutiososiaalietieteellinen näkökulma ylisukupolvisiin perhesuhteisiin

---

Antti Tanskanen & Mirikka Danielsbacka: Intergenerational family relations – an evolutionary social science approach. New York: Taylor & Francis, 2018, 178 s.
ISBN 9781138091870

Antti Tanskanen ja Mirikka Danielsbacka ovat ottaneet itsel-

leen kunnianhimoisen tehtävän. Kirjassaan he pyrkivät yhdistämään evolutiivisia ja sosiaalitieteellisiä teorioita selittääkseen, miten ylisukupolviset sukulais- ja perhesuhteet toimivat. He tuovat esiin, kuinka vuoropuhelua näiden alojen kesken ei ole ollut, vaikka tutkimuskohteet – perhesuhteet ja sukulaisuus – ovat olleet hyvinkin samankaltaisia. Alat ovat hylkineet toisiaan ja tyytyneet omiin näkökulmiinsa, vaikka teoriat ovat yhdistettävissä. Kirjoittajat ovat tässä asiassa oikeassa ja kirjaa olikin virkistävää lukea, koska se on aidosti monitieteinen, toisin kuin ”monitieteisyys” sosiologiassa yleensä.

Kirja keskittyy enemmän kolmen sukupolven analysoimiseen, vaikka kirjassa selitetään myös, miten sedät ja tädit ovat yhteydessä lasten hyvinvointiin. Kirjan tavoitteena on vastata seuraaviin kysymyksiin: Miksi isovanhempien hoivaa lastenlapsia kohtaan esiintyy ihmisillä? Miksi isovanhempien ajalliset ja taloudelliset investoinnit lapsiin eroavat toisistaan? Miksi ja miten geneettinen sukulaisuus määrittää ylisukupolvisia suhteita? Miten sosioekonomiset tekijät vaikuttavat sukulaisten tukeen? Miten hyvinvointivaltio on yhteydessä isovanhempien investointeihin? Hyödyttääkö isovanhempien hoiva lastenlasten kehitystä ja hyvinvointia?

Lisäksi kirja pyrkii tarjoamaan synteessin ylisukupolvisten suhteiden teorioista ja tuloksista yhdistämällä evolutiivista ja sosiaalitieteellistä tutkimusta.

Näissä tavoitteissa Tanskanen ja Danielsbacka onnistuvat hyvin. He esittelevät selkeästi eri teoriat niin sosiaalitieteen kuin evoluutiotieteen kentiltä ja käsittelevät niiden yhteyksiä toisiinsa. Vaikka kirja on luonteeltaan teoreettinen, siinä esitellään myös valtava määrä empiirisiä tutkimustuloksia niin evoluutiotutkimuksen kuin sosiaalitieteiden saralta.

Lähtökohdakseen Tanskanen ja Danielsbacka ottavat kirjassan, että yhteisöllinen kasvattaminen (*cooperative breeding*) on ihmislajille tyypillistä käyttäytymistä ja monet sukulaiset, kuten isovanhemmat, osallistuvat lasten hoitamiseen vanhempien lisäksi. Tätä voidaan perustella muun muassa sillä, että ihmislasten aivojen kasvu ja kehitys vaativat niin paljon kaloreita, että yhteisöllinen lapsen hoivaaminen on ollut tarpeen. Syntyessään ihmislapsen fysiologia ja psyykkiset ominaisuudet ovat kehittymättömiä, joten varsinkin ensimmäisinä elinvuosinaan lapsi tarvitsee paljon hoivaa kehittyäkseen täysikasvuiseksi aikuiseksi.

Kirjassa tuodaankin esiin, että todennäköisesti yhteisöllinen

lasten hoiva ja aivojen kasvu ovat kehittyneet samanaikaisesti evoluution saatossa. Yhteisöllistä kasvattamista voidaan pitää siis evoluution tuloksena, johon ihmiset ovat paitsi kulttuurisesti myös geneettisesti sopeutuneet. Ihmislaji on muiden lajien joukossa erikoisuus. Muilla lajeilla ydinperheen ulkopuoliset sukulaiset eivät osallistu lasten hoivaan juuri ollenkaan. Yleensä tämä koskee ydinperheen ulkopuolisten sukulaisten lisäksi jälkeläisten isää.

Mielenkiintoinen havainto, joka kirjassa esitellään, on se, että vaikka hyvinvointiyhteiskunta on ottanut itselleen paljon perheen tehtäviä, perheinstituutio ei ole hävinnyt eikä ole todennäköisesti häviämässä mihinkään. Perhesuhteet ovat tärkeitä nyky-yhteiskunnassa eikä sukulaisuusuhdeiden emotionaalinen aspekti ole merkittävästi vähentynyt. Väestön ikääntyessä isovanhempien vuorovaikutus lapsenlapsiin voi jopa lisääntyä. Ihmiset elävät yhä pidempään ja isovanhempia on yhä enemmän elossa samaan aikaan lastenlasten kanssa. Kun taas lapsia syntyy yhä vähemmän, isovanhemmat investoivat heihin yhä enemmän. Tanskanen ja Danielsbackan mukaan perhe ja sosiaalipolitiikassa pitäisikin ottaa huomioon, että ihmislajille on ominaista kasvattaa ja hoivata lapsia yhteisöllisesti,

ei vain ydinperheissä. Kirjassa todetaan, että 58 prosenttia isoäideistä ja 49 prosenttia isoisistä hoitavat lastenlapsiaan ainakin välillä.

Kirjassa on yhteensä yhdeksän lukua, joista neljä ensimmäistä keskittyy selittämään, miksi sukulaiset ja isovanhemmat investoivat lapsenlapsiin ja mitkä tekijät ovat yhteydessä investointeihin. Näissä luvuissa selitetään keskeiset käsitteet, teoriat ja se, miten perherakenteet ja sukulaisuusaste määrittävät sukulaisten investointeja. Neljä ensimmäistä lukua ovatkin teoreettisempia kuin muut luvut, joissa tuodaan esiin empiirisiä tutkimustuloksia. Luvuissa viisi ja kuusi käsitellään isovanhempien investointien ja hoivan yhteyksiä vanhempien lasten saatiin ja lastenlasten hyvinvointiin. Luvussa seitsemän vuorostaan kysytään, lisäävätkö lapsenlapset isovanhempien hyvinvointia. Kahdeksas luku käsittelee setien ja tätien vaikutuksia lasten sosioekonomiseen menestykseen ja hyvinvointiin. Viimeisessä yhdeksännessä luvussa kootaan yhteen kirjan teemat ja esitetään erilaisia hypoteeseja, jotka nousevat evolutiivisten ja sosiaalisten mekanismien yhdistämisestä.

Kirjassa Tanskanen ja Danielsbacka esittävät evoluutiososiaalitieteellisen tutkimusohjelman, jonka etu on, että siinä on selvä

makrotason teoria, joka loogisesti yhdistää eri alojen teorioita ja hypoteeseja. Kirjoittajat painottavat, että evolutiivisten teorioiden kautta voidaan helpommin ymmärtää ja selittää ihmisten sukulaissuhteita kuin vain tukeutumalla kuvaileviin lähiselityksiin, joita sosiaalitieteelliset teoriat tarjoavat. Evolutiiviset mekanismit täydentävät sosiaalisia teorioita ja vahvistavat niiden uskottavuutta tieteen kentällä. Monitieteellisen paradigman valitessa tutkimustieto perhesuhteista kumuloituu eikä ole vain empiirisesti kuvailevaa, kuten sosiaalitieteelliset tutkimukset tähän saakka ovat yleensä olleet.

Sosiaalitieteilijälle erityisen kiinnostavaa on lukea evolutiivisista mekanismeista, koska näitä mekanismeja harvemmin esitellään (perhe)sosio-logian kirjallisuudessa. Keskeiset tekijät, jotka vaikuttavat niin vanhempien kuin isovanhempien investointeihin, ovat Tanskanen ja Danielsbackan mukaan sukupuoli, geneettinen sukulaisuuden aste ja sukulinja. Esimerkiksi vanhempien investointi- ja sukulaisvalintateorioiden mukaan naiset investoivat (aikaa, hoivaa ja energiaa) lapsiin enemmän kuin miehet. Evoluutio on suosinut ihmisvanhempia, jotka ovat valmiina investoimaan todella paljon jälkeläisiinsä. Yksinkertainen syy tälle on, että ihmislapsen selviytyminen ja

jossain määrin lisääntyminen ovat riippuvaisia vanhempien investoinneista. Investoimalla lapsiinsa vanhemmat ja muut sukulaiset parantavat kokonaiskelpoisuuttaan. Näin omien geenien todennäköisyys levitä populaatiossa kasvaa. Äidit, joiden on jo varhaisessa vaiheessa panostettava resurssija jälkeläisiin (imettämisen ja raskauden vuoksi), investoivat keskimäärin enemmän kuin isät. Tämä ulottuu myös äidin puolen sukulaisiin ja varsinkin äidinäitiin. Sukupuolisidonnaiset investoinnit jälkeläiseen ovat tyypillisiä myös muilla nisäkkäillä, koska isyyden epävarmuus vaikuttaa isien ja isän puolen sukulaisten investointeihin. Tämä tarkoittaa, että lapsen isä ei voi olla koskaan täysin varma, että jälkeläinen on geneettisesti hänen sukulaisensa, kun taas jälkeläisen äiti voi olla täysin varma, että hän ja jälkeläinen ovat geneettistä sukua toisilleen.

Investointeihin vaikuttaa myös geneettisen sukulaisuuden aste. Mitä enemmän yksilöt jakavat geenejään keskenään, sitä todennäköisemmin he ovat halukkaita investoimaan aikaa ja energiaa toisiinsa. Sukulaisvalinnalla voidaan selittää paitsi ihmisten käytöstä myös eläinten altruismia jälkeläisiä kohtaan.

Kirjan teoreettisiin lukuihin on sisällytetty informaatiolaatikoita

ta kirjan keskeisistä käsitteistä, jotka palvelevat hyvin lukijaa. Lisäksi kirjan taulukot ja kuvat ovat selkeitä, ja lisäävät lukijan ymmärrystä aiheesta. Kirja on helpopolukuinen, mutta teksti on hieman luettelomaista varsinkin luvuissa, joissa tuodaan empiirisiä tutkimuksia esiin. Kirjaan olisi voinut myös tiivistää lukijalle taulukoiden muodossa empiiriset tutkimustulokset isovanhempien ja muiden sukulaisten vaikutuksista lasten hyvinvointiin.

Evoluutiotieteen näkökulmasta ihmiselle on kehittynyt luonnonvalinnan ja seksuaalivalinnan kautta erilaisia geneettisiä sopeutumia, jotka vaikuttavat ihmisen käyttäytymiseen. Kirjan erityisenä ansiona voidaan pitää sitä, että siinä tuodaan esiin ihmisen geneettiset taipumukset käytöksen selittäjänä ja myös se, että eri sosioekonomisissa ympäristöissä geneettiset taipumukset vaihtelevat. Esimerkiksi ympäristöt, joissa yksilöillä on suuremmat valinnan mahdollisuudet, johtavat geneettisten taipumusten korostamiseen – ei vähenemiseen – niin kuin eräät sosiologian teoreetikot ovat väittäneet.

Koska kirjassa otetaan huomioon sekä ihmisen sisäsyntyiset taipumukset että sosiaalinen ympäristö, joissa taipumukset muokkaantuvat, kirja ei hai- rahdu geneettiseen, saati kult-

tuuriseen deterministisyyteen. Selitysmalli, jossa ihmislajin evolutiiviset sopeumat on otettu huomioon, on ollut pitkään marginaalisessa asemassa sosiaalitieeteellisissä ja varsinkin sosiologisissa tutkimuksissa, vaikka ylisukupolvisten suhteiden tutkimuksessa evolutiivinen ajattelu onkin lisääntynyt viime vuosina. Kirja on erittäin tervetullut ja raikas tuulahdus uusia ajatuksia välillä niin ummeh- tuneeseen sosiaalitieeteelliseen keskusteluun sosiaalisen (perhe)ympäristön vaikutuksista. Kirjaa voi suositella avartamaan tieteellistä maailmankuvaa niin sosiaalitieeteiden tutkijoille kuin opiskelijoillekin.

Hannu Lehti

Syventyneet kuilut, monisyiset mekanismit

Hannu Lahtinen:
Socioeconomic differences in electoral participation. Insights from the Finnish administrative registers. Helsinki: University of Helsinki, 2019, 83 s.
ISBN 978-951-51-3406-6

Hannu Lahtisen väitöskirja *Socioeconomic differences in electoral participation. Insights from the Finnish administrative registers* on kattava tutkimus äänestysaktiivisuuden eriar-

voistumisen kuiluista 2000-luvun Suomessa. Väitöskirja on julkaistu aikana, jolloin kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa on keskusteltu jo parin viime vuosikymmenen ajan vilkkaasti yhteiskuntaluokkien merkityksen heikkenemisestä ja jopa niiden kuolemasta. Lisäksi luokkaäänestämistä eli äänestäjän yhteiskuntaluokan vaikutusta puoluevalintaan mittaavissa tutkimuksissa luokkaäänestämisen trendi on länsimaisissa demokratioissa ollut lähes poikkeuksetta koko 2000-luvun ajan laskeva.

Lahtinen tarkastelee väitöstutkimuksessaan yhteiskunnallisen eriarvoistumisen vaikutusta kansalaisten äänestysaktiivisyyteen Suomessa. Tutkimuksessa analysoidaan erilaisten eriarvoisuuden kytköksissä olevien sosioekonomisten indikaattoreiden, kuten ammattiryhmän, koulutuksen ja tulotason, vaikutusta äänestysaktiivisyyteen. Tämän lisäksi tutkimuksessa otetaan askel taaksepäin ja etsitään tekijöitä, jotka selittävät osallistumiseroja ja etenkin niiden syntyä. Lahtisen väitöstutkimuksen keskeinen tulos on, että sosioekonomiset erot äänestysaktiivisyydessä ovat kasvaneet Suomessa 2000-luvulla. Tulosten mukaan osallistumisen kuilut eri yhteiskuntaryhmien välillä ovat suomalaisessa yhteiskunnassa syventyneet.